

Tandori Dezső

„Tavasz ide, tavasz át...”

Mind a dolgozatban említett írók emlékének!

(Fejezet az én Gergely-naptáramból, Scarlatti-sonáta, aki érti, mi az)

Az évek is: törmellék. Törmelék. Elkerültük a puszta tórt, a halál csapdáját, maradt egy olyan halom – Mészöly Miklós lenne érzékeny –, házunk mellett például, amilyen a házunk fele is volt az ostromban, ostrom után, épp azon az oldalon. Leomlott a ház negyede, a mi lakásunknak a harmada. Meg is haltunk volna mind az óvópincében, ha meg nem csúszik a jó kemény lépcsőfokokon a láncos bomba (három bomba együttese), és nem az udvari klasszikus romokba, pincékbe csapódik. Mert az óvópince kijáratát már befedte maga a ház, említett egyharmadával. Most a szomszédos Vármegyei Mentők (egykori Andrassy-istálló) bontása után szálloda lesz, lett ez a romhalom. Mennyi rom! Téglá, homok, agyag, gerenda, beton. Pincebejárat, lógó villanykörtével. A házunk mellett. Visszatért az ostrom. Ostromol minket a 21. század. Fényképezem le? Minek?

*

Holott, mikor összetalálkoztam hídmester ismerősömmel, már nem is oly fiatal ember, főfoglalkozásban rajzfilmművész, apjától örökölte meg hídmesteri állását, enyhe célzásomra azonnal megajánlja, naná, felvisz a Lánchídra. Sajnos, még az állandó meghívások, ritka külföldi konferenciák (elégé ritkává tettek, bár ebben én is segítettem), nem mondok elég gyorsan nemet. De ez már kezd menni. Hát ha nem megy, nem megy. Enyhítettem az itteni szövegen, hová nem megyek most pl. – de égnek állna a haj. Mondjuk, egy Salinger-emlékülésre, de hogy ott vannak államok kormányzói, irodalmi biztosok. S nem bírok menni. Ha meghívnának a Derbyre díszvendégnek, nem mennék. Miért állt be ez? Életem büntetése? Lehet. Nem begörccsölés ez, nem, oly szép sima terepet látok, az egyetlen lehetséges terepet látom magam előtt, s annyira tudom, mi az, amit még szeretnék. Szerepelni elég volt. Meg egyáltalán, kapásból beszélni, mikor álmaimban oly oldott vagyok. (S akkor meg, ld. Joe Bitofabanter, majd, itt, szintén ijesztő dolgok jönnek, csak úrbéli állapotban.) De fellépés? Akkor se szerettem egyiket sem. Kicsit mesterségesen kellett összeállítanom magam a dolgokhoz – ld. rocksztárok, csak kicsiben –, hát nem. Sajnos, az életem semmi része nem jobb annál, mint ha eljárnék így. A Lánchídra akkor se fogok fellépni. Iszonyú tériszonyos vagyok. S mit látnék? Ld. Ottlik, „Hajnali háztetők”, annyit se. Azt én mások élettörténetéből, az Ottlik-

regényecskéből láttam. Transzponáltam. Goethehez képest, írtam a minap, még Rilke, főleg Kafka – szegény, hogy humoristának nézték soká –, Musil, Doderer is humorista volt, Goethe mindent halálkomolyan mondott. Az undokságig. A röhejig. Ebben az egyben goethei vagyok én is. Ha komolyan mondom, hát komolyan is gondoltam. Írás – igen (kevés vallomással bár, már), szereplés nem. Nincs ebben semmi él.

Ha nincs életem, írtam versesen,
lehet még valakim,
lehet még valamim,
valaki-valami másnak az élete,
pótlásul.

(Magad vagy. Madaraitok is már csak: mintha álmodtátok volna őket, mondogatjátok idehaza. A múltkor, egy álmomban, egyikük beszélt is. De nem ez a lényeges. Álom volt az élet.)

Valaki-valami másnak az életét élni. Na ne. Ezek után?

*

No, ez olyan drámaian hangzott, holott csak apró szösszeneteket szeretnék összeszedni. Itt ez az Arany János és Illyés Gyula nyomán (stíl!) írt versike, hosszasan vacakoltam rajta, kivételesen nagyot sétálva Budán. A „hó” – a tavalyi hó Villontól etc.

Hava, java, tavalya:
nyavalya!

Tavasz ide, tavasz át –
hogya a Kaszás a faszát...!

Ha (Arany kipontozta volna? nem biztos) kipontoznám: hogy a Kaszás a f...át...! lenne, kicsit túl modernista, formalista, futurista, szállodaszofista, hotelbordelista lenne nekem. Nem? (A „nyavalya” az Illyés, a másik az Arany.)

A továbbiakban prózai szösszük jönnek csak.
(Semmi célzás!)

(De tényleg. Nem szoktam célozgatni. Fura, ilyenre megáld anyagokkal pl. egy Joe Bitofabanter, rám hagyván emlékezéseit.)

*

Azt hittem, van (lesz) életem. Szinte, kötelezőkön túl, költekezések nélkül élünk. (A rezi, meg kutyánkkal és utolsó madárkánkkal a minimum.) Hittem én. Ezt. Így.

És hogy 2005 lesz az. (Évek! Illik sorozatom törmelékei közé a vonzat.)
Nem lett.

Kezdődött egy jóízű kiadói kiszúrással. Valahogy rendezzük, rendeztük.
Folytatódott a honoráriumhalogatásokkal.

Tovább folytatódott utolsó madárkánk, Totyi teljesen meglepő, viszonylag fiatalon bekövetkezett halálával.

Mivel mintha megfulladt volna (másfél hónap gyengélkedései, a mi tehetetlenségünk, kisegíthetlenségek, ide-oda dőlések, hullások által és után, „tavasz ide, tavasz át...”), most a tavaszon, nincs több madár 28 év után kb.

Mondásom:

Már nem annyira fontosak nekem az emberek, hogy madaraim legyenek.

Finoman kétértelmű. Hiszen a madaraink is emberek voltak, rejtett rétegekben. Na, mindegy. Nem akarok pillanatnyilag több madarat.

Elmentek a lovak. Elment az utazás legcsekélyebb vágya is. Sőt. Minden részletétől irtózom bármi utazásnak. Holott lovakat még csak megnéznék valami bécsi irodákon. De Bécsbe se bírok elmenni. Pszichés okok. Az volt az igazi, mikor előző kutyánk nagyon beteg volt. De nem hittem volna, hogy halálán van. Még kimentem volna Bécsbe. A vonat a Józsefvárosi pályaudvar jó közepe táján leállt. Mi ez? Visszatolattak minket a Keletibe. Ugrottam le, loholtam haza, Szuszi a következő éjjel meghalt. Szuszi, azaz a kutyánk. Tavaszon történt ez is.

Mondom, most, hogy valaki mások lókönyvéhez szakjegyzeteket írtam (nagy-képűsködöm is, nem is), kicsit visszasodort témámba a sok szakkönyvem. De nem, nem, nem. Magyarországon ilyen igazi értelemben (az én igazi értelmemben) lóverseny nincs. Bécsben is alig.

Akkor még most 2005-ben jött, hogy egy közművek 332 000 forintot akar behajtani rajtunk egy rossz (vagy mások által elrontott) óra állása alapján.

Idehaza jószerén egyébről sincs szó másfél hónapja. Jaj, mi?

S még én szerettem volna azt (bár mondtam: tudom, ilyen nincs), hogy én azt várnám, kényeztessenek, dédelgessenek csak, mint Medve Gábor szerette volna Ottliknál. (Nem szerelmi, nem barátsági kényeztetésre gondoltam. Hanem hogy pl. lehessen részletesen megbeszélnem az írásaimat valakikkel etc.)

*

Recenziót írtam nemrég egy kitűnő könyvről. *Beckham és Spanyolország* (mert másutt már reklámoztam, ideírhatom: Európa Könyvkiadó). Ott sok minden van, például különféle futballfelfogásokról. Di Stéfano szerint az élet legyen 24 óra foci és csak foci a labdarúgónak. Butraguénó szerint mindenfélének kell lennie az életben, azért. Még róla: kíméletlen támadó volt, de nem csonttörő, sőt, kedves ember. De jó lehetett neki!

Ami fontos volt e tárgyról, ott megírtam. Nem igaz az olyan egyszerűen, hogy túl sokszor írok meg mindent. Mert ebbe a cikkbe nem kell, kapcsolatomat Czibor Zoltánnak (néhai) pl. nem írom be ide. Csak úgy ismétlek, ahogyan legjobb hitem szerint igenis kell.

*

Ez lett a kényeztetős (utálom a szót), dédelgetős (használja a kitűnő aforizmaszerző, Salamon Ödön, a könyv nemrég jelent meg, ERI Könyvkiadó, címe: *Minden jóra fordul, de későn*). Így van ez az én 2005-ömmel is. Csak a közművek fordulnának jóra! Érdekes, mesélem mindazonáltal feleségemnek, ahogy a ló-dolgokat újra tanulmányozom, utólag minden második galopp- vagy gátfutam eredménye olyan evidens. És mégis: mind külön műalkotás. Két, három, huszon-

három, harminchét ló közül megmondani, előre, akkor, olyan körülmények között, olyan állapotomban, annyi pénzért stb., melyeknek lesz az orra egy adott célvonalon épp elől! Őrület, nem? Mikkel foglalkoztam!

Igaz, egy fontba, ötbe, tízbe, húszba. Jó. De ilyen összegekkel is hihetetleneket lehet veszteni. Egy kafeai mondás ide: „Ha volna egymilliárd forintom (ennek megfelelő uniós pénzem)”, meséli magyar származású francia barátom, aki hazaköltözött (a csacska?), „és annak volna ennyi meg ennyi kamata” (jó, ha azt a képtelenséget vesszük, hogy mind bankban, és nem ma, később, hát ötvenmillió forint egy évre), „hát annak a századrészével se mennék ki Angliába lófogadni”, mondja ez a barátom. Hm. Megértem őt. Magyarázza. Nekem ilyen fogalmaim nincsenek, de elhiszem neki. Napi 2–3000(!) fontot simán el lehet veszteni, s nem ötszázakkal játszottál. Hm. Eszembe jut szakíró ismerősöm, ő mondta: már csak a pultos kisasszony v. úr előtt is személyesen szégyelli magát, hogy a pénzért, amit – rá van írva reája! – oly keservesen keresett, így elveszítgeti.

Ez nekem elmélet. Egy dolog fix: kiadói „félreértés” folytán 130 ezer és 20 ezer forintot élből elveszítettem. Hagyjuk. Nem lóversenyen. Műfordításon.

Visszanyerhetetlen.

S akkor még a közművek! Reméljük a legjobbakat.

Ez lett ez az év, és még csak június vége van.

*

Remélem, vallásos érzületében nem sértek meg senkit, igyekszem finoman fogalmazni:

Ezt az életet
az isten is megcseszte.
S akkor még nincs is!
(Egy ateistának, haha.)

*

Vagy „s akkor még ő nincs” etc. Íme, az esztétikum, a műfordítás kérdése. Hányféle szórend (Arany J.), hányféle mindenféle, s mindig egy kis árnyalati gazdagodás-szegényedés. Ez a mi gazdagságunk, íróké; s ez a szegénységünk is.

*

„Kétségtelen, hogy üzleti alapon kell állnia az irodalom nagy masszájának. Eladható művek kellene”, mondja valaki.

Jó, én ezt a mondást megveszem. De nem kell hozzá Mészöly Miklósnak lennem, hogy azt kockáztassam meg: épp az igazi irodalom fogja kárát látni ennek. Túl sokszor kiált piaci sikert (farkast) a pásztorgyerek, túlságosan rákap a magyar irodalom a sikerszempontra. De hát érdekel is engem!

*

Az említett csodálatos lókifejezés-szótárt olvasgatva szegény jegyzetanyagom készítéséhez (Lóverseny; ERI Könyvkiadó, megjelenőfélben), olvasom ezt is, a bukmékéréséről.

Közbevetve: csak Angliában és Írországban vannak igazi bukmékerirodák, sőt, pályabukmékerek. Ez utóbbi atyafiak egy *ring* terepén, ládákon, asztalokon állnak, hadonásznak, táblákat mutogatnak, általában kopott akatatóskájuk van, kalapjuk, és vannak embereik, akik a *ring* más helyi érdekeit figyelik, fontoskodva handabandáznak, jelzik, hogy a futamban a Calvados Barbados nevű ló a My King elé került a fogadók szemében, meg ki tudja, miért, nem 7/4, hanem 6/5, mondjuk, azaz ennyi a pluszpénz egy fontra stb. Azt írja a könyv szerzője: a *ring* a pályák mentén (vagy az általam 9 éven át kedvelt városi irodák) a piacgazdaság legtisztább megtestesítői, és azonnaliak.

Már ha bízunk benne, hogy a bukméker tényleg ki is fizeti a pénzünket stb.

Magam 1990-ben kavarodtam össze a lóversennyel, és 1999 januárjáig lelkesedtem érte (1997-től, Totyim érkezettől, már csak halványan, de „ki muszáj volt menni” Londonba, forgatni a „Londoni Tandori” c. filmet, hagyjuk). Erről jut eszembe, most írtam:

Nagy úr a muszáj.
Nála csak egy nagyobb van:
a „Nekem nem kell”!

A „nekem nem kell” egyébként fogadói kifejezés: amelyik lovat így vagy úgy nem fogadod.

(Képzetes személy volnék, mint álmaimé? Abszolút író? De azért...) Tkp. borzasztóan bánt is, hogy így nem tudok elmenni sehová. De – pszichésen – nem tudok. Holott nem betegség ez. Ld. mégis az iménti rajzot. Ez van a mélyén. Meglátjuk, megy-e ez így végig. S mi a „végig”.

*

(Jaj, az az álmom. Sok Joe Bitofabantert olvastam. Na ne!)

Másokat nem írok ki. Nem kiírás, hogy az egyik borhelyen, ahol rendszeren be vagyok fogadva (nem egészen a környékem), azt mondja egyik „kollégám”: „Na, tessék. Megint meghagyja az alját a Tendoráj.” (Ez én vagyok.) „Azt tudod, ugye, hogy a Robson is meghagyja újabban, hogy tőled láttá; mert hogy ezt így kell.”

Mit mondjak erre?

Félreértést ne: nekem ez teljesen jól van. A bor meg, a végére, meglangyosodik.

Idehaza, mert nagy a huzatom (és minek?) bor ellen vörösborot ittam. Kortyolgatós az nekem, s a végét vagy kiöntöm, vagy másnap hajnalra hagyom. (Nagyon egészségtelen szokás.)

Tandori János, John Tendoráj, az (egyebek közötti) italboltos (vegyesboltos, távirószerelő etc.)!

Nagyapám. Micsoda világ volt még. Apámék laktak a Rózsadombon, az Istenhegyi út mellett egy faházban stb. És nagyapám öregek menhelyén halt meg 1949-ben. Apám fél évtizede nem tartotta vele a kapcsolatot. Nagy balhék lehetek a nagyamival.

Az Anna nagyamám volt az a valaki, akire apám azt mondta: „Aki az Anna nagyamáddal nem tud kijönni, magára vessen.” Ezzel szoktam bosszantani egy

időben szeretteimet: „Aki velem nem tud kijönni...” Hahaha, nem gondoltam komolyan, persze.

*

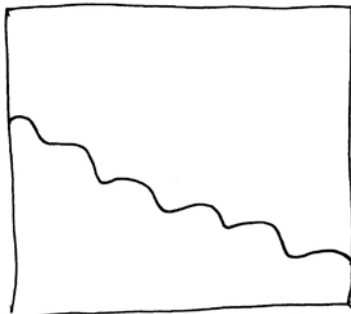
„Rettenetes dolgokat műveltem életemben, és álmaim mégis oly gyakran jutalmaznak”, írja reám testálódott naplójában és más feljegyzéseiben Joe Bitofabanter, akiről újabban könyveket írok. (Egy lónév; ld. „13:87”, eddig hat rész a Debr. Disputában, majd jön a kötet.) Joe Bitofabanter! Ma én is csudásat, de rémítőt is álmodtam. Kicsit Joe Bitofabanter életét ismétlem álomban? Kaszás! (Joe Bitofabanter nagyon elkaszálódott a végén.) Az író és alakjai! Felébredtem, kivett az ágy, jó, lehetett bírni, de... így jobb. Még egy éji felébredésemkor – ráadásul megint óriásit aludtam, reggel teljes csönd – rájöttem, ebben a dolgozatban mit kell javítani. Rettenetesen fáj, hogy nem tudok eljárni sehova. Megjegyzem, álmom rosszabbik része is ilyesmivel függött össze. Az utolsó pillanatban a teljes tanácstalanság, felkészületlenség. Mit mondjak? Mit csináljak? Én, aki hatalmasakat hepajoztam a színpadokon, a végén magam is felolvastam... amit pedig megvetek és dögunalmasnak tartok, jó, hát lehet bámulni közben a szerzőt, ott lenni, így szokás... de én nem. Bármilyen hátrányt vállalok, meg 67 éves is vagyok, és ha minden össze nem omlik, talán fogok végül *make all*, jó, azt nem, de túlestem azon a korszakon, hogy az a kifejezés illene rám, mikor „újra jön” a ló, vagy „kiveszik oldalt”, hogy tere legyen, ha nem talál rést, folyosót az előtte haladók közt. Na, mondtam a feleségemnek, ezt a pénzt legalább nem lovon vesztettem, értettem ezt balsorsomra egy kedves kiadóval. Annyi baj legyen, tudjuk, megírtam a nagy angol mondást: Lóversenyen nyerni, ehhez fogható boldogság csak egy van – lóversenyen veszíteni. The Next Best Thing... Külhonzól megtért barátom meg így fanyalog, hogy ő nem, nem. De rólam egy sor dologban biztos szintén ezt hiszik, hát vigyázat!

*

Kedvem támadgat lassan befejezni ezt. Ahogy szél támadgat: fodrozza a hullámokat (a vizet). Nekem ez fordítva áll. A „ne tovább!” szele forgat habokat, a hullámok nincs-hullámok.

Keszthelyi Rezső írt valami jót nemrég a Semmi bájáról. Kicsi vers. Az, hogy a Semmi bája az, hogy létezik. Vers és aforizma határa.

Hérakleitosznál nagyon izgatott engem ennek a határnak a vicce. Íme:

„Most melyik fele sosem ugyanaz?!“

De a Keszthelyi-dologra visszatérve:
A nincs – kincs;
ha van.

*

(Könnyek nyoma itt az eredeti kéziratpapíron, az ám.)

Anna nagymami az ostromban halt meg. Feljött a Duna (talajvíz). Tüdőgyulladás. Apámék temették el, ezerszer megírtam, itt a közelben. Mindegy. Nem járok családom urnájához Óbudán. Feleségem, feleségem mamája teszi ezt helyettem.

Lassan a madaraink sírjához se járok ki a Tabánban. Fenyeket valami azzal, titkon, hogy nem akarok új madarat? Nem érzelmeskedés az oka, hogy Totyit, annyira szerettem. Több, mint szerettem. Valami olyan életem volt vele, hogy az se volt az én életem, de az se volt, hogy valaki-valami másnak az élete lenne rám erőltetve, abba keverednék csak bele.

Az utazás azért nem megy, mert nagyon valaki másnak az élete lenne. Pedig hogy szerettem csak annyit is, hogy Bécsben, a Südbahnhofon megveszem a reggeli lapokat (kutyagumit se érnek). Iszom kis bort az ismerős büfében, esetleg virslizek (a végét annak is kiköptem mindig, amit lehet, kiköpöm a jó részét, hagyom az alját), mégis jó volt. A vonat nem. Mi közöm ezekhez az emberekhez? Halottaimhoz se járok ki, holott az az én életemnek is lehetne képzelhető. De ezek más életek. Hagyjanak békén.

Nem csúnyaság ez a részemről, remélem. Annyi tízezer oldal fordítással, annyi kiadóval, újsággal *ígyekeztem* örökké mások dolgában, mások „szerint”. Örülök, ha pl. ma délután is itthon maradok, bár még korán van, s ez mindjárt kész. De – annyiszor megírtam – ha kilépek a kapun, már kafkaian borzadok, hogyan fogok én hazajönni. Tehát én az irodalmat komolyan is vettem, életre komolyan. Erre rá is mentem a szó bizonyos értelmében. Remélem, ahogy az amerikai lovaglás szereti: *make all*. A magam életéhez képest (nem másokéhoz!!) végig vezetve valahogy „hazaérek” (*come home*, élen végezni). Volnának még aforizmák, de hagyom a *rizsmát*.

Kis karizma-karima vers, pótlás mégis*.

*„Hogy nagyon el ne komolyodjunk!”

*Pohár karizmája,
kalap karizmája,
lé csordul belőle,
eső hullik rája.*

*Innen: visszafogottságom, sötétedik.
Karimája forog,
napok félre-szelik.*

*Túlcsordul a pohár, túlcsordul a kalap,
hol a karizmája, hol a karimája,
mind kikezdi a nap, kikezdi a felleg,
aztán mindemellett túlcsordul a kártya,
ötvenhárom a lap, elmegy nekem radar alatt:
ezt az ötvenharmadikat lelkem nem találta.*

*Ötvenhárom alap
kéne, nem kártyához:
de ne fárasszanak,
ha így, mihez máshoz.*

*Ki mertem mondani: életem álom volt.
Ez se nagy valami: 0–24 bolt.
az se. Folt hátán folt.*

*S így van, hogy:
mindig azt hiszik, nem viccelek,
mikor nem viccelek,
de hát forma szerint minek,
mikor viccel helyettem Slicc vagy Giccs Elek!**)*

*S így van, hogy:
mindig azt hiszik, nem hördülök,
mikor nem hördülök,
de hát ha szól helyette valahol Dél-Afrikában
a Kalengeroo-lóversenypályán az egész futam
alkalmasinti érvénytelenségét jelző tüllök,
de oly erővel, hogy az országos hatás is nagy,
elefántok és orrszarvú népek értik félre,
és pásztorok, és a közönséges versenyfelül-
vizsgálásjelzésre visszahörög ezer ormány és
állati és emberi torok!*

Így van ez.

*(És ezt már tényleg senkinek az emlékére nem tudom
mondani, és minden felhördülés ellenére nem viccelek!)*

** Keresztnévként. Remélem, nincs ilyen keresztnévű prominens humoristánk. Még csak az kéne nekem. Akkor írni se lehetne. És még valamit. Szerintem a világ klassz is, meg szar is, mondjuk, abban is klasszis. Én az ötvenharmadik lapot nem találtam a pakliban (de mások valamelyik dzsókert annak vették, talán ők azok, akik jól tették; melyhez hasonló jókat). S innen megyek „etc.”-ésbe. Az „etc.”-és a legjobb edzés.